

Зверховська Валентина Францівна,
*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри патологічної
анатомії, судової медицини та права Вінницького національного медичного
університету імені М.І. Пирогова*

**СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «МЕДИЧНА ДОПОМОГА»
ТА «МЕДИЧНА ПОСЛУГА»:
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Процес реформування системи охорони здоров'я почався ще у 90-х рр. минулого століття, але лише в останні роки виникла реальна необхідність в зміні традиційного підходу до цивільно-правових відносин у галузі медичної діяльності.

Зміни які сталися в сфері соціально-економічних відносин в Україні, призвели до повної реформації системи охорони здоров'я, змінився і підхід до законотворчої (нормотворчої) діяльності, нові обставини потребують змін, а також збільшення обсягу фахової лексики.

Відносно таких понять як «медична допомога» та «медична послуга» то дослідження їх співвідношення є у роботах С.В. Антонова, Н.Б. Болотини, С.Б. Булеци, І.Б. Гарькового, В.К. Головченко, О.В. Дзери, А.А. Герц, Р.А. Майданики, О.О. Прасова, С.О. Сахацького, І.Я. Сенюти, О.І. Смотров та інших в яких ці питання розглядаються як у теоретичному так і в практичному аспектах.

Слід зазначити, що на побутовому рівні ці поняття сприймаються як тотожні, але їх термінологічна адекватність та їх застосування в аспекті цивільно-правових відносин потребує не стільки їх інтерпретації пов'язаною с появою нового вектора юридичної технології, скільки чіткого та ясного розуміння існуючою між ними різниці.

Не слід забувати і того факту, що покоління міленіалів, які готові до змін і появи нових понять це у розвинених країнах лише 30–31%, що до України, приймаючи до уваги демографічний фактор, а також зростання населення пенсійного віку, то слід зазначити, що покоління від 60 років і старше, а це велика частина населення, будь-яку медичну послугу сприймають як безкоштовне медичне обслуговування на яку вони мають право згідно з Конституцією України.

Але ще в 1997 р. Міністерством охорони здоров'я України (МОЗ) спільно з Міністерством фінансів України був виданий наказ

від 18.12.97. № 358/273 «Про порядок затвердження порядку надання платних послуг у державних (комунальних) закладах, установах охорони здоров'я, незалежно від підпорядкування та одержання добровільної компенсації від хворих [1].

Сьогодні, як ніколи раніше є потреба дуже ретельно підійти до питання вживання таких понять як «медична допомога» та «медична послуга», тому, що без цього дуже важко узгодити дії та заходи органів державної влади і органів місцевого самоврядування, які спрямовані на реалізацію конституційних гарантій охорони здоров'я населення, та права людини на доступну, якісну і ефективну медичну допомогу.

Слід зазначити, що у питанні співвідношення цих понять і сьогодні немає єдиної точки зору, тому, що з радянських часів система охорони здоров'я мала різноманітні підходи до фінансування медичної галузі, але в умовах адміністративно-командної економіки медична допомога була безкоштовною, у зв'язку з чим на думку А. А. Герца відносини пов'язані із наданням цих послуг набували публічного характеру, не підтримує вона і те, що надання медичних послуг мають адміністративно-правову природу, тоді тільки зобов'язання на відшкодування шкоди є підставою виникнення цивільних (деліктних) зобов'язань по відшкодуванню шкоди [2, с. 61].

Але слід зазначити, що у правовому регулюванні сфери медичного обслуговування є три основних рівня: конституційний, адміністративно-правовий та цивільно-правовий, а це не тільки різні правовідношення, але і різні рівні фінансування.

На наш погляд, відсутність чіткої визначеності у питанні співвідношення понять «медична послуга» та «медична допомога» пов'язано з тим, що право кожного громадянина відноситься до соціального захисту і тому сприймаються як тотожні та безкоштовні, і тому держава повинна створити умови для ефективного і доступного медичного обслуговування всіх громадян.

В цьому сенсі, на наш погляд, дуже смутною є думка, що питання співвідношення цих понять потрібно розглядати як ціле та окремо, оскільки останнє є лише одним із різновидів послуг у сфері медичної допомоги, сферою застосування якої є суспільні відносини,

за допомогою яких особи мають змогу слідувати за станом здоров'я, одержувати спеціалізовану допомогу у медичних установах, на відміну від медичної допомоги, яка є комплексом дій, що спрямовані на забезпечення підтримки, або відновлення здоров'я, діагностики та профілактику захворювання, а також (і це дуже важливо) у випадках не пов'язаних із захворюванням.

Класифікацію медичної допомоги О.В. Корнілова як виду соціального забезпечення дає за такими критеріями як джерело фінансування (безоплатна та платна; категорія осіб, яким надається медична допомога у зв'язку з материнством, особам, котрі позбавлені волі, особам з соціально-небезпечними захворюваннями; суб'єкти надання такої допомоги та місце їх надання [3].

Але по-перше, слід зазначити, що ст. 15 Цивільного кодексу України закріплює право кожної особи на захист свого цивільного права, базується на нормах Конституції України, а питання медичної допомоги та медичної послуги все частіше розглядаються у межах цивільно-правових відносин.

По-друге, багато з цих питань (медичної допомоги та медичних послуг) не тільки профінансовані та здійснені, але сьогодні на перший план виходять проблеми неефективності використання коштів, що йдуть на охорону здоров'я, а це й закупівля неякісних ліків, іноді дотація платних послуг, а також надмірна кількість «гарантій» безкоштовного обслуговування та «...необмежений обсяг державних гарантій, безкоштовної медичної допомоги несумісний з обмеженими ресурсами» які держава має для виконання цих зобов'язань. Навіть найбагатші соціально-орієнтовані країни не беруть на себе зобов'язання такого масштабу [4, с. 4].

З розвитком ринкової економіки зростає кількість населення яка дуже повільно, але звикає до оплати медичних послуг, безумовно, це порушує принцип рівності сторін у межах цивільно-правових відносин.

Таким чином, «безкоштовна» медична допомога стає лише ліфтом і тому держава повинна зробити все можливе, щоб повернути довіру людей до того, що їх конституційне право на безкоштовну медичну допомогу буде здійснено.

Сьогодні в умовах зростання цілого ряду інфекційних захво-

рювань, як ніколи громадяни мають довіряти тим рекомендаціям, які надають заклади охорони здоров'я, а саме: Міністерство охорони здоров'я України, органи місцевого самоврядування і насамперед це стосується обов'язкової вакцинації від COVID-19.

Безкоштовна медична допомога у межах зростання кількості платних послуг які пропонують більш якісне лікування, навіть сьогодні, коли значна кількість населення, у матеріальному плані до цього не готова, намагаються знайти можливості покрити витрати на якісну медичну послугу.

В доповіді правозахисних організацій «Права людини в галузі охорони здоров'я» звертається увага на те, що на державному рівні і досі не визначено системи у фінансуванні охорони здоров'я, що відображається на якості надання медичних послуг, унеможлиблює розвиток державних «дорогих» програм, наприклад, спрямованих на лікування гепатиту С та інші хвороби [5, с. 21].

І хоча ця доповідь була зроблена у 2013 р., але й досі в фінансуванні галузі охорони здоров'я існує залишковий принцип.

Реальний стан розвитку ринкових відносин буде все більше впливати на формування цивілізованих ринкових відносин в галузі охорони здоров'я, а це буде стимулювати розвиток страхової медицини, право на медичне страхування належить до загальнообов'язкових видів соціального страхування.

Таким чином зростання обсягу ринку приватних медичних послуг, які надаються на підставі договору регулюються нормами цивільного законодавства, але для їх подальшого розвитку потрібне чітке та ясне розуміння співвідношення понять «медична допомога» та «медична послуга».

Література:

1. Про порядок затвердження порядку надання платних послуг у державних (комунальних) закладах, установах охорони здоров'я, незалежно від підпорядкування та одержання добровільної компенсації від хворих: Наказ Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства фінансів України від 18.12.1997 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0624-97#Text>
2. Герц А. А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг. Хмельницький ФОП Мельник А. А. 2015. 412 с.
3. Корнілова О.В. Медична допомога як вид соціального забезпе-

чення. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081-Право. Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14843>

4. Захаров Б. Право на медичну допомогу в Україні. Харківська правозахисна група: худож. оформувач. Харків. Права людини. 2008. 192 с.

5. Права людини в галузі охорони здоров'я. Доповідь правозахисних організацій. Харків: Права людини. 2013. 128 С.